

ספיקות בפירושי רש"י

בעל שם הגדולים וכן גם ר' יו"ט צונץ מביאים דעות של מערערים על מקצת פירושי רש"י לנביאים וכתובים, שאינם מפירושי רש"י, אלא שחלו בהם ידי זרים, שעשו פירושים והגיהו זה בפירושי רש"י. יש ראיות לזה בעד וכנגד, ומביאם אייזיק הירש ווייס בעתון החדשי שלו, "בית תלמוד", וקשה להכריע בענין מסובך כזה נגד מסורת העם, שהכל מפירושי רש"י. אבל באחת הדעת נוטה להסכים, שהפירוש על דברי הימים אינו פירוש של רש"י. וכבר הביאו הסופרים הרבה ראיות על זה (צונץ בתולדות רש"י, והר"ר יוסף ווייסע ב"כרם חמד", חלק ד', סימן כ"ד). והחזקה שבראיות היא, שהפירוש על דברי הימים מביא פירושים בשם רש"י. בדברי הימים ב', פרשה ג', פסוק ט"ו, מזכיר "פירש רבינו שלמה זצ"ל". ושם פרשה כ"ג, פסוק י"ד, מביא ג"כ וז"ל: "השדרות, פירש רש"י מקום מכוא המלך", עכ"ל. ומזה יוצא ברור שפירוש דברי הימים אינו מרש"י, כי אם ממפרש שאחר רש"י.

צונץ מגלה עוד דעתו, שאף שהפירוש שבידינו על דברי הימים אינו מרש"י, בכל זאת היה נמצא פירוש רש"י לדברי הימים ונאבד. ומביא ראיה מדברי הרשב"ם, נכדו של רש"י, בדברים פ' י"ז, פסוק י"ח, וז"ל: "זקני פירשו בדברי הימים שני ספרי התורה, ותרגומו פתשגן, ואינו מגזירת ושננתם", עכ"ל. וע"ז מעיר ב"בית תלמוד" שזה טעות, יען פירוש רש"י שהביא רשב"ם הוא במקומו בדברים, ולמה לו להביא ממרחק לחמו, מפירש"י בדברי הימים, וגם אין כל הענין שייך

לדברי הימים, ועל כרחך שיש בדברי רשב"ם שיבוש ומעות, ותחת המלים „בדברי הימים“, צ"ל „כדברי רבותינו“, או כמו שהגיה והדפיס הר"ר דוד ראזין בפ' רשב"ם שהוציא מחדש: „כדברי חכמים“. ולא זה בלבד אלא גם סוף המאמר של רשב"ם הוא משובש, ובמקום „ואינו מגזירת ושננתם“ צ"ל: „והיינו וגו'“, או „ופתרונו“. עד כאן דברי החכם ווייס.

ואודות הזיופים הרכים שנמצאו בפירושי רש"י על תנ"ך על ידנ-מגיהים שהוסיפו ופחתו משלהם, כפי שהבאנו למעלה, והזיופים מתגלים לפעמים על ידי כתבי יד ישנים, מגלה דעתו אחד מחוקרי דברי ימי רש"י, הר"ר שמשון בלאך, בהגהותיו לתולדות רש"י של צונץ, שלא בכל פעם אפשר להוציא מסקנא, שנוסחא זו מזויפת, וכמו שלא נאמר שנוסחת פירושי רש"י בתלמוד מזויפת, מפני שכתוספות נמצאת גירסא אחרת ברש"י, אלא הכל יודעים שפירושי רש"י נכתבו בנוסחאות שונות, מהדורא קמא, מהדורא תניינא, ומהדורא תליתאה, כן גם אפשר שפירושו על מקרא עשה מהדורות, ולא רק אפשר, אלא קרוב לוודאי. וכן כותב רש"י בעצמו בפירושו על יחזקאל (כ"א, ל"ו), וז"ל: „זה ימים רבים שפירשתי פרשה זו, כאשר כתוב למעלה, עכשיו אני רואה בשינוי לשונות שבה שאין הנביא מדבר אלא על החרב“.

החכם ר' אברהם ברלינער הוציא פירוש רש"י על התורה על פי תשעה כתבי יד, ושם הראה, כי יש בפירוש רש"י על התורה פירושים אשר ניחסם לרש"י, ובאמת הנם הוספות ממגיהים אחרים, שהגיהו דברי רש"י. גם על פירוש רש"י שעל מס' אבות (°) יש מפקפקים,

(6) ר' יעקב עמדין כותב בספרו „לחם שמים“ וז"ל: „עוד זאת אדרש לבני ישראל, ואודיע נאמנה, כי הפירוש המצוי על מסכתא אבות, אשר יחסו הסופרים והמדפיסים לרש"י, כדי להתלות באילן גדול ברצותם להחנק, איננו